

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annettua lakia siten, että siihen lisätään työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen rahoitusta koskevat määräaikaisten säännökset vuosiksi 2018 - 2019 sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä ja maakuntia koskevan uudistuksen aikataulun mukaisesti. Tänä aikana selvitetään työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen ja muun erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen rahoituksen yhtenäistämistä meneillään olevan erikoislääkärikoulutuksen rahoituksen ja järjestelmän uudistamisen yhteydessä. Nykyiset määräaikaisten työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen rahoitusta koskevat säännökset ovat voimassa vuoden 2017 loppuun.

Tarkoituksena on turvata työterveyshuollon erikoislääkärien koulutuksen taso ja koulutuksen määrällinen riittävyys. Tätä varten valtion varoista myönnettäisiin avustusta työterveyshuoltoon erikoistuvien lääkäreiden koulutuksesta aiheutuneisiin kustannuksiin Työterveyslaitokselle, joka vastaisi työterveyshuollon erikoislääkärikoulutukseen liittyvän korvausten maksamisesta edelleen yliopistoille, yliopistojen hyväksymille erikoislääkärikoulutusta antaville yksityisille terveyspalvelujen tuottajille ja työnantajan ylläpitämille työterveysasemille. Lisäksi Työterveyslaitos rahoittaisi avustuksella työterveyshuollon erikoislääkärikoulutusta Työterveyslaitoksella. Sosiaali- ja terveysministeriöllä ja Työterveyslaitoksella olisi oikeus tarkastaa korvausta saaneiden toimintaa korvausten oikeellisuuden valvomiseksi.

Esitys liittyy valtion vuoden 2018 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018 ja se olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 2019.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 NYKYTILA	3
1.1 . Yleistä	3
1.2 . Terveystieteiden mukainen korvaus	4
1.3 . Työterveyslääkäritilanne	4
1.4 . Työterveyshuollon erikoislääkärien koulutus.....	5
1.5 . Muutoslain ja rahoituslain vaikutukset.....	6
2 EHDOTETUT MUUTOKSET	7
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	8
4 ASIAN VALMISTELU.....	8
5 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ	9
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	10
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT	10
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	11
3 VOIMAANTULO.....	11
LAKIEHDOTUS	12
Laki työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta.....	12

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Yleistä

Työurien pidentäminen ja työkyvyn tukeminen tukee pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelmaa ja sen kärkihanketta Osatyökykyisille tie työelämään, jossa rakennetaan hoito- ja kuntoutuspolkuja työssä ja työelämän ulkopuolella oleville osatyökykyisille. Työterveyshuollolla on merkittävä rooli niiden toteuttamisessa. Työterveyshuollolla tulee olla koulutettu ja ammatitaitoinen henkilöstö tähän tehtävään. Viiden yliopiston ja Työterveyslaitoksen omat työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen resurssit eivät riitä tarvittavan erikoislääkärikoulutuksen toteuttamiseen niihin kohdistuneiden leikkausten vuoksi. Erillisrahoituksen avulla on viimeisten 10 vuoden aikana pystytty tuottamaan maamme minimimäärä työterveyshuollon erikoislääkäreitä. Lisääntynyt paine pitkien sairauspoissaolojen ja työkyvyttömyyden ehkäisemiseksi, ennen aikaisen eläköitymisen estämiseksi, työkyvyn ylläpitämiseksi ja työurien pidentämiseksi työssä olevien ja työttömien osalta edellyttää työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen jatkamista ja kehittämistä. Koska yliopistot eivät itse pysty osoittamaan riittäviä resursseja erikoislääkärikoulutukseen, hyviä tuloksia tuottanutta työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen rahoitusta tulisi jatkaa.

Työnantaja on työterveyshuoltolain (1383/2001) 4 §:n mukaan velvollinen järjestämään työterveyshuoltopalvelut työntekijöille. Työnantaja voi hankkia palvelut terveyskeskuksesta vuoden 2019 loppuun saakka ja vuoden 2020 alusta alkaen maakuntien liikelaitoksista tai yksityiseltä palveluntuottajalta tai työnantaja voi järjestää palvelut itse tai yhdessä toisten työnantajien kanssa. Yliopistojen hyväksymiä työterveyshuollon erikoistumiskoulutusta antavia palveluntuottajia voivat olla terveyskeskusten, jatkossa maakuntien liikelaitosten, lisäksi yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain (152/1990) tarkoittamat palvelujen tuottajat, jäljempänä *yksityiset terveyspalvelujen tuottajat*, ja työterveyshuoltolain 7 §:n 2 kohdassa tarkoitetut palvelujen tuottajat, joita ovat työnantajien omat tai yhteiset työterveysasemat, jäljempänä *työnantajan ylläpitämät työterveysasemat*.

Työterveyshuollolla on keskeinen merkitys työpaikkojen psyykkisten ja fyysisten vaarojen kartoittamisessa sekä työsuojelun ja työhyvinvoinnin kehittämisessä. Työterveyshuolto on avainasemassa pyrittäessä huolehtimaan työikäisen väestön terveyden ja työkyvyn säilyttämisestä sekä vaikuttamaan työurien pidentämiseen. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta (19/2012) ja laki työterveyshuoltolain muuttamisesta (20/2012) määrittelevät työterveyshuollolle selkeät tehtävät työntekijän jäljellä olevan työkyvyn arvioimisessa sekä työssä jatkamisen mahdollisuuksien selvittämisessä. Kilpailukyky-sopimuksen myötä työterveyshuollon kohde-ryhminä ovat myös irtisanotut työntekijät kuuden kuukauden ajan irtisanomisesta. Työterveyshuollossa toimivien koulutus ja monipuolinen kokemus sekä eri toimialojen ja niiden terveysriskien tuntemus ovat tärkeitä näihin haasteisiin vastattaessa. Erityisesti on syytä korostaa työterveyshuollon moniammatillisen yhteistyön ja perusteellisten työpaikkaselvitysten merkitystä hyvän työterveyshuollon toteuttamisessa. Työterveyshuollon tulee tuntea työpaikan olosuhteet, johtamisjärjestelmät ja yhteistyötahot, jotta se voi vaikuttaa työpaikan olosuhteisiin ja työhyvinvointiin niin, että tulokset näkyvät työturvallisuuden ja työilmapiirin paranemisena, sairauspoissaolojen vähenemisenä ja eläkkeellesiirtymisiän nousuna. Keskeistä on tavoitteellinen työterveysyhteistyö työpaikan ja työterveyshuollon välillä.

Kunnallisen työterveyshuollon rakennemuutoksen seurauksena työterveyshuoltopalveluja on siirtynyt terveyskeskuksista kunnallisiin liikelaitoksiin ja osakeyhtiöihin, mikä osaltaan heijas-

tuu lääkärityövoiman jakautumiseen. Työterveyslaitoksen Työterveyshuolto Suomessa 2015 -katsauksen mukaan työterveyshuollon erikoislääkäreistä alle viidennes työskentelee kunnallisella sektorilla, erikoistuvista lääkäreistä vajaa kolmannes. Kuntasektorilla tapahtuva palvelu (kunnallisia osakeyhtiöitä lukuun ottamatta) kuuluu julkisen puolen koulutuskorvauksen piiriin terveydenhuoltolain (1326/2010) mukaisesti, mutta yksityissektorin palveluntuottaja ei saa korvausta koulutuksesta aiheutuneisiin kustannuksiin terveydenhuoltolain nojalla.

1.2 Terveydenhuoltolain mukainen korvaus

Terveydenhuoltolain mukaan sairaanhoitopiirien kuntayhtymille, kuntien ja kuntayhtymien terveyskeskuksille ja muille lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksen korvauksiin ja yliopistotasaisen terveyden tutkimuksen rahoitukseen oikeutetuista palvelujen tuottajista annetussa asetuksessa (349/2016) säädetyille terveydenhuollon toimintayksiköille suoritetaan valtion varoista korvaus lääkärin tai hammaslääkärin koulutuksesta aiheutuneisiin kustannuksiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksen myötä korvausten maksu siirtyy maakunnille. Vuonna 2016 korvaus erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta on yliopistolliselle sairaalalle 47 800 euroa. Jos koulutusta annetaan muualla kuin yliopistollisessa keskussairaalassa, korvaus on 810 euroa kuukaudessa kustakin erikoistuvasta.

Sairaanhoitopiirien kuntayhtymille sekä kuntien ja kuntayhtymien terveyskeskuksille suoritetaan korvaus terveyskeskuksissa ja yliopistosairaaloiissa tai muissa sairaaloissa myös työterveyshuoltoon erikoistuvien lääkärin koulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin terveydenhuoltolain 60 §:n nojalla kuukausikorvaukseen perustuen.

1.3 Työterveyslääkäritilanne

Hyvän työterveyshuoltokäytännön periaatteista, työterveyshuollon sisällöstä sekä ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden koulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1484/2001) mukaan työterveyshuollossa päätoimisesti toimivan laillistetun lääkärin tulee olla työterveyshuollon erikoislääkäri. Päätoimiseksi katsotaan henkilö, joka työskentelee työterveyshuollon tehtävissä keskimäärin 20 tuntia tai enemmän viikossa. Sosiaali- ja terveysministeriön tulee seurata ja arvioida työterveyshuollon ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden käytön ja koulutuksen toteutumista.

Työterveyshuolto Suomessa 2015 katsauksen mukaan päätoimisista työterveyshuollossa toimivista lääkäreistä 47 prosenttia oli työterveyshuollon erikoislääkäreitä. Osuus oli 37 prosenttia kunnallisella sektorilla ja 50 prosenttia yksityisellä sektorilla. Vuonna 2010 työterveyshuollon erikoislääkärien osuus päätoimisista työterveyslääkäreistä nousi yli puoleen, mutta kääntyi uudelleen laskuun vuoteen 2015 tultaessa, vaikka vuosittain valmistuneiden erikoislääkärien määrää on pysynyt vakaana erillisrahoituksen aikana vuodesta 2006 alkaen. Vuoden 2015 lopussa työterveyshuollossa toimivien lääkärin yhteenlaskettu työpanos oli 1804 henkilötyövuotta ja lääkärin toimia oli yhteensä 2832. Toisin sanoen työterveyshuollossa toimi paljon osa-aikaisia lääkäreitä. Työterveyshuollon erikoislääkäri hoiti 928 (33 prosenttia) kaikista toimista. Noin 600 työterveyshuollossa toimivaa lääkärä ei ollut suorittanut pätevöittävää koulutusta tai ollut erikoistumassa työterveyshuoltoon.

Erikoislääkärikoulutuksen tarve on tulevaisuudessakin huomattava. Tavoitteena vuodelle 2030 voidaan pitää noin 1000 työterveyshuollon erikoislääkäriä, jolloin yhtä työterveyshuollon erikoislääkäriä kohti olisi laskennallisesti keskimäärin noin 2200 työssä käyvää. Alueelliset erot asiakasmäärissä ovat kuitenkin suuret. Yliopistosairaaloiden alueilla yhtä työterveyshuollon erikoislääkäriä kohti on noin 1900–2400 työssä käyvää, kun taas Satakunnan, Itä-Savon, Vaa-

san ja Kymenlaakson alueilla yhtä työterveyshuollon erikoislääkäreitä kohti on noin 7000–7900 työssä käyvää.

Työterveyslääkärin tehtävissä toimii edelleen myös pitkään alalla toimineita työterveyslääkäreitä, joilla ei ole suoritettuna työterveyshuollon erikoislääkärikoulutusta, mutta jotka ovat säilyttäneet sen pätevyyden, joka heillä on ollut nykyisen työterveyshuoltolain tullessa voimaan vuoden 2002 alussa. Heidän osuutensa vähenee kuitenkin koko ajan eläköitymisen seurauksena.

Vuoden 2010 alusta vuoden 2016 alkuun mennessä työterveyshuollon erikoislääkäreiden määrä lisääntyi 101 henkilöllä. Eläköityminen huomioiden keskimääräinen vuotuinen lisäys on ollut 17 erikoislääkäreitä.

Vuoden 2012 alussa työikäisiä työterveyshuollon erikoislääkäreitä oli yhteensä 796. Työikäisten työterveyshuollon erikoislääkäreiden määrä on lisääntynyt vuodesta 2007 yhteensä 161 lääkärillä. Kuitenkin ikäjakauman perusteella kymmenen vuoden kuluessa erikoislääkäreistä 274 (36 prosenttia) saavuttaa eläkeiän ja sitä seuraavien kymmenen vuoden kuluessa eläköitymässä on 344 työterveyshuollon erikoislääkäreitä. Vuoden 2011 lopussa alle 45-vuotiaita työterveyshuollon erikoislääkäreitä oli 134.

Työterveyshuollon erikoislääkäreiden ja muiden työterveyshuollossa toimivien lääkäreiden runsas eläköityminen ja poistuminen työelämästä on huolestuttavaa työvoiman riittävyyden kannalta. Lisäksi ammattikunnan naisistuminen ja osa-aikatyön yleistyminen lisää koulutusarvetta. Työelämän asiantuntijatarpeiden tyydyttäminen edellyttää jatkossakin vähintään 45–48 työterveyshuollon erikoislääkärin valmistumista vuosittain ainakin vuoteen 2030 saakka.

1.4 Työterveyshuollon erikoislääkärien koulutus

Yliopistoissa työterveyshuoltoon erikoistumaan ilmoittautuneita lääkäreitä (opinto-oikeus) oli vuoden 2016 alussa 850. Koulutukseen hakeutuvien määrä on näin ollen ollut riittävä lähivuosien koulutustarpeisiin nähden, edellyttäen, että koulutuksen toteuttamiseen on jatkossakin käytettävissä erillisrahoituksen turvaamat riittävät resurssit. Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun asetuksen (501/1978) 1 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan Työterveyslaitos kehittää ja antaa toimialaansa kuuluvaa jatko-, täydennys- ja erikoistumiskoulutusta. Tämän säännöksen perusteella Työterveyslaitos on jo pitkään antanut koulutusta, joka on osa työterveyshuollon erikoistumiskoulutusta. Yliopistot vastaavat työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta sekä ohjaavat, koordinoivat ja myös tuottavat sitä. Yliopistot hyväksyvät erikoistumiseen sopivan koulutuksen myös Työterveyslaitoksen tuottamana. Osana työterveyshuollon erikoislääkärikoulutusohjelmaa työterveyshuoltoon erikoistuvalla lääkärillä edellytetään 6 kuukauden palvelua Työterveyslaitoksessa. Palvelu on verrattavissa muiden erikoisalojen yliopistosairaalapalveluun. Erikoistuvien määrän kasvettua nykyiselle koulutustarpeen tasolle oli työterveyslaitosjaksolle pääsy ennen muutos- ja rahoituslain rahoitustukea vaikeutunut merkittävästi ja siten hidastanut erikoislääkäreiden valmistumista. Erillisrahoituksella lisättyjen erikoistumistimien avulla työterveyslaitosjakson jonotilanne on saatu hyvin hallintaan kaikilla yliopistosairaalapaikkakunnilla. Työterveyslaitoksen erikoistumistimien ylläpitäminen nykyisellä korotetulla tasolla on välttämätöntä valmistuvien työterveyshuollon erikoislääkäreiden tavoiteltavan määrän turvaamiseksi.

Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutusohjelman keskeinen osa on 24 kuukauden mittainen työterveyshuoltojakso, joka suoritetaan työskennellen työterveyslääkärinä kouluttajalääkärin ohjauksessa yliopiston hyväksymässä työterveyshuollon koulutuspaikassa. Työterveysaseman,

jossa voidaan suorittaa erikoistumiskoulutusta, tulee solmia yliopiston kanssa koulutuspaikkasopimus ja käyttää koulutustoimintaan yliopiston hyväksymää kouluttajaa. Kouluttaja vastaa koulutusedellytysten ylläpitämisestä toimipaikassaan ja ohjaa erikoistuvan henkilökohtaisen opintosuunnitelman toteutumista yliopistollisen koulutussuunnitelman mukaisesti ja osallistuu arviointiin. Kouluttajalääkäreitä tuetaan tehtävässään yliopistojen järjestämällä kouluttajalääkärikoulutuksella, jossa kouluttaja kehittää taitojaan erikoistuvan ohjaamisessa ja oppimisen tukemisessa. Yliopistot edellyttävät koulutussuunnitelman mukaisesti, että kouluttaja varaa aikaa erikoistuvan ohjaukseen kaksi tuntia viikossa. Lisäksi koulutuspaikkana toimivan yliopiston hyväksymän yksityisen terveyspalvelujen tuottajan ja työnantajan ylläpitämän työterveysaseman tulee järjestää erikoistuvalla lääkärille toimipaikkakoulutusta vähintään 160 tuntia kahden vuoden aikana, mikä vastaa noin kahta tuntia viikossa. Koulutus on osa erikoistuvan lääkärin työtä. Toimipaikkakoulutuksen tulee olla suunnitelmallista ja erikoislääkärikoulutuksen tavoitteita palvelevaa.

Yliopistot ovat yhteistyössä Työterveyslaitoksen ja muiden koulutuspaikkojen kanssa määritelleet työterveyshuollon koulutuksen ydinsisällöt ja suunnitelleet erikoistuvan lääkärin kannalta joustavampia koulutuskokonaisuuksia koulutuksen määrän ja laadun lisäämiseksi. Lisääntynyt koulutustarve, Työterveyslaitoksen koulutusvirat ja työterveyshuollon koulutuksen sisällön ja laadun kehittämisvaatimukset, erikoistuvien lääkärin opetus ja ohjaus, koulutuksen ja koulutuspaikkojen koordinaatio sekä erikoistuvien lääkäreiden ja heidän ohjaajiensa tukipalvelujen järjestäminen edellyttävät vähintään nykyisen suuruista rahoitusta ja henkilöresursseja yliopistoissa ja Työterveyslaitoksessa.

Yliopistojen työterveyshuollon opetuksen voimavarat ovat niukat, vaikka niitä on saatu viime vuosina erillisjärjestelyillä lisättyä. Kokoaikaisten professuurien jatkuvuuden varmistaminen on välttämätöntä alan koulutuksen kehittämiseksi työterveyshuollon muuttuvien painopisteiden mukaisesti. Kesäkuun alussa 2012 voimaan tulleet sairausvakuutuslain ja työterveyslain muutokset korostavat työterveysyhteistyötä sekä työterveyshuollon laajaa koordinaatiroolia työurien pidentämiseen tähtäävissä työkyvyn tuen käytännön menettelyissä. Tämä edellyttää työterveysnäkökulman sekä toiminta- ja työkyvyn arvioinnin opetuksen merkittävää laajentamista myös muiden lääkärin ja muiden terveydenhuollon ammattilaisten koulutuksessa, mikä vaatii opetuksen voimavarojen ja verkottumisen lisäämistä.

Jatkossa työterveyshuollon erikoislääkärin asiantuntijuutta tarvitaan irtisanottujen ja työttömiin työkyvyn arvioinnissa. Vuoden 2017 eläkeuudistuksen yhteydessä otettiin käyttöön työuraeläke, jonka kriteerien täyttymisen edellytyksien arvioinnissa tarvitaan myös työterveyshuollon asiantuntemusta. Muun muassa nämä lainsäädännölliset uudistukset edellyttävät riittävän työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen varmistamista.

1.5 Muutoslain ja rahoituslain vaikutukset

Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annettua lakia muutettiin väliaikaisesti vuonna 2005, jäljempänä *muutoslaki*, ja uudelleen vuosina 2009 ja 2013, jäljempänä *rahoituslaki*. Lakimuutokset ovat olleet voimassa 1 päivästä tammikuuta 2005 alkaen. Muutosten tarkoituksena on ollut tukea työterveyshuollon erikoislääkärikoulutusta. Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen suorittaneiden määrä on erillisrahoituksen aikana lisääntynyt niin, että nykytilanteessa valmistuu vuosittain noin 20 erikoislääkärää enemmän kuin 2000-luvun alussa. Viimeisen kolmen vuoden keskiarvo on ollut 44 tutkintoa vuodessa.

Rahoituksen avulla on voitu lisätä Työterveyslaitokselle erikoistumistoimia ja kouluttavien lääkäreiden toimia siten, että noin 44 erikoistuvaa lääkärää vuodessa voi suorittaa vaadittavan

työterveyslaitosjakson. Sen lisäksi Työterveyslaitosta korvaavan palvelun voi suorittaa yhteistyössä Työterveyslaitoksen ja eräiden keskussairaaloiden/ liikelaitosten kanssa. Näillä järjestelyillä vuosittain teoreettisesti noin 50 erikoistuvaa voi suorittaa ko. palvelun, jolloin valmistuvien erikoislääkäreiden määrä on 44–48.

Muutoslaki ja rahoituslaki ovat myös mahdollistaneet useita toimenpiteitä, joilla vaikutetaan työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen laatuun. Yliopistoilla on nyt ollut entistä paremmat mahdollisuudet kehittää koulutusta yhteistyössä Työterveyslaitoksen ja koulutuspaikkojen kanssa. Yliopistoihin on perustettu viisi klinisen opettajan määräaikaista virkaa. Työterveyshuollon virtuaaliyliopiston toiminta, joka mahdollistaa verkkovälitteisen oppimisen työterveyshuollon keskeisistä koulutussisällöistä, on vakiintunut. Virtuaaliyliopistoa voitaisiin jatkossa hyödyntää soveltuvien osin myös muiden työterveyshuollon ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden koulutuksessa. Rahoituksella on saatu Työterveyslaitokselle kolme kouluttavan erikoislääkärin tointa. Työterveyslaitosjakson suorittamiseksi on Työterveyslaitokselle voitu perustaa 22 erikoistuvan lääkäriin tointa. Yksityisen sektorin ja työnantajien ylläpitämien työterveysasemien koulutuspaikoille maksetaan korvauksia erikoistuvien lääkäreiden koulutuskustannuksista. Muutoslain ja rahoituslain rahoituksella toteutetut koulutuksen laadun kehittämistoimet, kuten kouluttajien koulutus ja virtuaaliyliopiston kehittäminen, ovat lisänneet laajalaisesti työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen laatua kaikilla työterveyshuollon koulutuspaikoilla, myös terveyskeskuksissa. Kunnalliset koulutuspaikat, jotka ovat terveydenhuoltolain mukaisen korvauksen piirissä, ovat hyötynet muutoslaista ja rahoituslaista muun muassa pakollisten Työterveyslaitospalvelujaksojen saatavuuden paranemisena sekä osallistumalla avustuksesta kustannettuun kouluttajalääkärien koulutukseen ja virtuaaliyliopiston toimintoihin.

Muutoslaki ja rahoituslaki ovat luoneet edellytykset systemaattiseen koulutuksen laadun parantamiseen. Ne ovat myös mahdollistaneet julkisten ja yksityisten koulutuspaikkojen tasavertaisen kohtelun ja helpottaneet koulutukseen pääsyä, kun koulutuspaikka on saanut siitä toteutuneiden kustannusten mukaisen korvauksen. Koska työterveyshuollon erikoislääkärikoulutus toteutuu merkittävältä osalta koulutustyöterveysasemilla, on kentän kouluttajien toteuttaman ohjauksen laatuun panostaminen ollut välttämätöntä. Rahoitus on mahdollistanut yliopistojen ja Työterveyslaitoksen yhteistyönä systemaattisen kouluttajakoulutuksen järjestelmän rakentamisen, jota kehitetään jatkuvasti. Rahoituksen turvin on laadittu kouluttajalääkäreille kattava opas suunnitelmalliseen ohjaamiseen (uusittu vuonna 2016). Uusi opetussuunnitelmaa tarkemmin ohjeistava osaamispohjainen lokikirja tukee työterveyshuollon erikoislääkäreiden osaamisen kehittämistä työterveyshuollon valtakunnallisten linjausten suunnassa. Koulutuksen tasalaatuisuuden näkökulmasta on myös muutoslain ja rahoituslain mahdollistama virtuaaliyliopisto tuonut valtakunnallisesti tasapuolisesti tarjolle työterveyshuollon erikoislääkärikoulutukselle tärkeitä oppimismateriaaleja ja kursseja, joiden tarjonta muuten jäisi vaihtelevaksi.

Jos muutoslain ja rahoituslain mukaista rahoitusta ei olisi, Työterveyslaitoksen pysyviä erikoistumispaikkoja olisi liian vähän ja yliopistojen kouluttajavoimavaroissa olisi merkittävää vajea. Myös työterveyshuollon erikoistumiskoulutusta antavat yksityiset terveyspalvelujen tuottajat ja työnantajan ylläpitämät työterveysasemat, jotka eivät muutoin saisi korvausta antamastaan koulutuksesta, tarvitsevat valtion rahoitusta antamansa työterveyshuollon erikoistumiskoulutuksen kustannuksiin.

2 Ehdotetut muutokset

Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisätään työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen rahoitusta koskevat mää-

raaikaikaiset säännökset vuosiksi 2018 -2019 sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä ja maakuntia koskevan uudistuksen aikataulun mukaisesti. Tänä aikana selvitetään työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen ja muun erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen rahoituksen yhtenäistämistä meneillään olevan erikoislääkärikoulutuksen rahoituksen ja järjestelmän uudistamisen yhteydessä. Lisäksi varmistetaan työterveyshuoltoon erikoistuvien lääkäreiden koulutukseen kuuluvien palvelujaksojen joustava suorittaminen uudistuvassa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmässä. Nykyiset määräaikaikaiset työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen rahoitusta koskevat säännökset ovat voimassa vuoden 2017 loppuun.

Valtion varoista myönnettäisiin vuosittain avustusta Työterveyslaitokselle ja Työterveyslaitos puolestaan maksaisi saamastaan avustuksesta korvausta yliopistoille, koulutusta antaville yksityisille terveystalusten tuottajille ja työnantajan ylläpitämille työterveysasemille puolivuosittain tehtävän hakemuksen mukaisesti. Koulutusta antava palvelujen tuottaja maksaisi Työterveyslaitokselta saadusta korvauksesta kouluttajalle työterveyshuoltoon erikoistuvan lääkärin ohjauksesta. Lisäksi Työterveyslaitos voisi käyttää avustusta Työterveyslaitoksella tapahtuvaan ja muuhun yliopistojen hyväksymään työterveyshuoltoon erikoistuvien lääkäreiden koulutuksen kustannuksiin. Työterveyslaitos voisi käyttää avustusta muun muassa koulutuspaikkojen lisäämiseen. Korvausta voitaisiin myös käyttää yliopistojen kliinisten opettajien/yliopisto-opettajien palkkakustannuksiin sekä muuhun koulutuksen kehittämiseen ja näin ulottaa tarvittava koulutuksen laadun parantaminen laajasti työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen kaikille alueille ja koulutuspaikoille.

3 Esityksen vaikutukset

Avustus työterveyshuollon erikoislääkärien koulutukseen myönnettäisiin valtion talousarvion momentilta 33.70.51 Valtionapu Työterveyslaitoksen menoihin. Avustus sisältyy valtiontalouden kehyksiin 2018–2021. Esitys ei lisää kustannuksia nykyisestä. Esityksen mahdollistama valmistuvien työterveyshuollon erikoislääkärien määrän vakiinnuttaminen ja työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen kehittäminen tukisivat osaltaan tavoitetta työntekijöiden terveyden ja työkyvyn ylläpitämiseksi, työurien pitenemiseksi ja eläkeiän nostamiseksi.

Esitys tukisi yliopistojen työterveyshuollon erikoistumiskoulutuksen kehittämisen jatkamista, koska yliopistot saisivat korvausta työterveyshuollon erikoislääkärikoulutusta antavan kliinisen opettajien ja yliopisto-opettajien palkkaus- sekä muihin työterveyshuollon koulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin. Kullakin yliopistolla olisi käytössä yksi kliinisen opettajan virka. Myös Työterveyslaitos jatkaisi työterveyshuollon erikoistumiskoulutuksen kehittämistä yhdessä yliopistojen kanssa. Työterveyshuollon erikoislääkärien kouluttamisen kehittäminen puolestaan edistäisi työterveyshuollon toteutumista hyvän työterveyshuoltokäytännön mukaisesti. Esitys vaikuttaisi työterveyshuollon palvelujärjestelmän kehittämiseen siten, että työterveyshuollon palveluja olisi saatavilla alueellisesti tasapuolisesti. Esitys tukisi työterveyshuollon palvelujen laadun ja vaikuttavuuden myönteistä kehitystä, kun yksityiset palvelujen tuottajat ja työnantajien ylläpitämät työterveysasemat saisivat myös jatkossa korvausta työterveyshuoltoon erikoistuvien lääkäreiden ohjauksesta aiheutuvista kustannuksista.

4 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä Työterveyslaitoksen kanssa. Asiaa käsiteltiin 31 päivänä elokuuta 2017 työterveyshuollon neuvottelukunnassa, jossa ovat edustettuina Työterveyslaitos, työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö, Suomen Kuntaliitto, Kansaneläkelaitos, Elinkeinoelämän keskusliitto, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Maa- ja Metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK, Suomen Työterve-

yslääkäriyhdistys ry, Suomen Työterveyshoitajaliitto ry, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry, Akava ry ja Suomen yrittäjät. Neuvottelukunta kannatti esitystä.

Esityksestä on pyydetty lausunnot valtiovarainministeriöltä sekä Helsingin, Itä-Suomen, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistoilta. Tampereen ja Turun yliopistot eivät ole antaneet lausuntoa asiasta. Saaduissa lausunnoissa on kannatettu esitystä, ja yliopistot esittivät lain voimaoloaikaa jatkettavaksi neljäksi vuodeksi.

5 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2018 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

3 a §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi väliaikaisesti uusi 3 a §, jossa säädettäisiin valtion varoista Työterveyslaitokselle myönnettävästä avustuksesta. Pykälän 1 momentin mukaan Työterveyslaitokselle myönnettäisiin valtion talousarvion rajoissa valtion varoista laskennallisin perustein avustusta niihin kustannuksiin, jotka aiheutuvat yliopiston hyväksymän koulutusohjelman mukaisesta työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta.

Pykälän 2 momentin mukaan koulutustoiminnan kustannuksiin myönnettävän avustuksen suuruus perustuisi valmistuvien erikoislääkärien lukumäärään, joka lasketaan kolmen edellisen vuoden valmistuneiden lukumäärän keskiarvon mukaisesti. Momentin asiasisältö säilyisi ennallaan, vain avustuksen suuruuden laskemista koskevaa sanamuotoa selkiytettäisiin. Suoritettua erikoislääkärikoulutusta kohti maksettavan korvauksen suuruudesta säädettäisiin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin ne tahot, joiden antaman työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen kustannuksiin avustuksesta voidaan maksaa korvausta. Työterveyslaitos voisi maksaa korvausta yliopistoille, yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain 2 §:n 2 momentissa tarkoitetuille palvelujen tuottajille (yksityiset terveystalot) ja työterveyshuoltolain 7 §:n 2 kohdassa tarkoitetuille palvelujen tuottajille (työnantajan ylläpitämät terveysasemat) niiden antaman työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen kustannuksista. Korvauksen saajat voivat hakea muutosta Työterveyslaitoksen antamaan rahoituspäätökseen hallintolain (434/2003) mukaisesti. Työterveyslaitos voisi käyttää avustusta Työterveyslaitoksen itse antaman työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen kustannuksiin.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan otettavaksi valtuussäännös, jonka mukaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädetään avustuksen kohdentamisesta 3 momentissa mainittujen tahojen kesken sekä niistä perusteista ja menettelytavoista, joilla korvauksen suorittamisesta yksityisille palvelujen tuottajille ja työnantajan ylläpitämille työterveysasemille päätetään.

3 b §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi väliaikaisesti uusi 3 b §, jossa säädettäisiin siitä, miten Työterveyslaitos voi käyttää 3 a §:n perusteella saamansa avustusta ja hakemusmenettelystä sekä selvitysten antamisesta.

Pykälän 1 momentin mukaan Työterveyslaitos maksaisi 3 a §:n perusteella saamastaan avustuksesta korvausta työterveyshuollon erikoislääkärikoulutusta antavalle yksityiselle terveystalolle palvelujen tuottajalle sekä työnantajan ylläpitämille työterveysasemille. Yksityisellä terveystalolla palvelujen tuottajalla tarkoitettaisiin yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa tarkoitettuja palvelujen tuottajia ja työnantajan ylläpitämällä työterveysasemalla tarkoitettaisiin työterveysasemaa, jossa työnantaja itse tai yhdessä toisten työnantajien kanssa järjestää työterveyshuoltopalveluja työterveyshuoltolain 7 §:n 2 kohdan mukaisesti. Ehdotetun säännöksen mukaan Työterveyslaitos maksaisi korvausta puolivuositain koulutusta antavalle palvelujen tuottajalle hakemuksen perusteella. Koulutusta antava palvelujen tuottaja maksaisi Työterveyslaitokselta saadusta korvauksesta kouluttajalle työterveyshuoltoon erikoistuvan lääkärin ohjauksesta. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädettäisiin hakemusmenettelystä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että jos 1 momentissa tarkoitettu yksityinen terveystalot palvelujen tuottaja olisi oikeutettu saamaan antamastaan työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta korvausta terveydenhuoltolain perusteella, ei tällaiselle yksityiselle terveystalot palvelujen

tuottajalle maksettaisi korvausta ehdotetun lain perusteella. Säännöksen tarkoituksena olisi estää päällekkäisten korvausten maksaminen tilanteessa, jossa työterveyshuollon erikoislääkärikoulutusta antava yksityinen terveystalvelujen tuottaja on jokin lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksen korvauksiin ja yliopistotasaisen terveyden tutkimuksen rahoitukseen oikeutetuista palvelujen tuottajista annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (1125/2013) 1 §:ssä mainittu taho. Näitä tahoja ovat Fimlab Laboratoriot Oy, Invalidiliitto ry:n ylläpitämä Invalidiliiton Käpylän kuntoutuskeskus, Orton Oy, Suomen aivotutkimus- ja kuntoutussäätiön ylläpitämä Suomen aivotutkimus- ja kuntoutuskeskus Neuron, Suomen Punaisen Ristin ylläpitämä SPR Veripalvelu, TAYS Sydänkeskus Oy sekä Tekonivelsairaala Coxa Oy.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin yliopistojen, yksityisten terveystalvelujen tuottajien sekä työnantajien ylläpitämien työterveysasemien velvollisuudesta antaa vuosittain Työterveyslaitokselle selvitys 3 a §:n 3 momentin nojalla saamansa korvauksen käytöstä. Lisäksi momentissa ehdotetaan säädettäväksi Työterveyslaitoksen velvollisuudesta antaa vuosittain sosiaali- ja terveysministeriölle selvitys 3 a §:n nojalla saamiensa varojen käytöstä ja Työterveyslaitoksen omaan toimintaan ohjattujen varojen käytöstä. Työterveyslaitoksella olisi myös velvollisuus antaa sosiaali- ja terveysministeriölle yhteenveto yliopistojen, yksityisten terveystalvelujen tuottajien sekä työnantajien ylläpitämien työterveysasemien saamien korvausten käytöstä. Lisäksi Työterveyslaitoksen tulisi antaa ministeriölle selvitys työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta eli siitä, miten työterveyshuollon erikoislääkärikoulutus on vuosittain kehittynyt. Momenttiin sisältyy sosiaali- ja terveysministeriön asetuksenantovaltuus, jonka nojalla säädettäisiin niistä menettelytavoista, joilla momentissa tarkoitettut selvitykset annettaisiin.

Pykälän 4 momentin mukaan avustusten oikeellisuuden valvomiseksi sosiaali- ja terveysministeriöllä olisi oikeus tarkastaa Työterveyslaitoksen ja korvausta saaneiden toimintaa ja Työterveyslaitoksella olisi oikeus tarkastaa korvausta saaneiden toimintaa. Tarkastusta varten sosiaali- ja terveysministeriöllä ja Työterveyslaitoksella olisi oikeus tarkistaa korvausta saaneiden yliopistojen, yksityisten terveystalvelujen tuottajien ja työnantajien ylläpitämien terveysasemien kirjanpitoa siltä osin kuin on tarpeellista tarkistaa korvausten maksamisen oikeellisuutta. Säännös mahdollistaisi syntyvien kustannusten tehokkaan valvonnan. Tätä tehtävää varten sosiaali- ja terveysministeriöllä ja Työterveyslaitoksella olisi oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä sekä korvauksesta käytönsä välttämättömät tiedot, selvitykset, asiakirjat ja muu aineisto. Tiedonsaantioikeus koskee tältä osin myös tietoja liike- tai ammattisalaisuudesta.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella on tarkoitus säätää tarkemmin koulutuskohtaisesta korvauksesta ja avustuksen kohdentamisesta sekä perusteista ja menettelytavoista, joilla korvauksia maksetaan. Lisäksi asetuksella säädettäisiin hakemusmenettelystä ja selvitysten antamisesta.

3 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018 ja se olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 2019.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annettuun lakiin (159/1978) väliaikaisesti uusi 3 a ja 3 b § seuraavasti:

3 a §

Työterveyslaitokselle myönnetään valtion talousarvion rajoissa valtion varoista laskennallisin perustein avustusta kustannuksiin, jotka aiheutuvat yliopiston hyväksymän koulutusohjelman mukaisesta työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta.

Avustuksen suuruus on kolmen edellisen vuoden aikana valmistuneiden työterveyshuollon erikoislääkäreiden lukumäärän keskiarvo kerrottuna koulutuskohtaisella korvauksella, jonka suuruudesta säädetään sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

Työterveyslaitos voi maksaa avustuksesta korvausta yliopistoille, yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain (152/1990) 2 §:n 2 momentissa tarkoitetuille palveluiden tuottajille (*yksityiset terveyspalvelujen tuottajat*) ja työterveyshuoltolain (1383/2001) 7 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetuille palvelujen tuottajille (*työnantajan ylläpitämät terveysasemat*) niiden antaman työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen kustannuksista. Lisäksi Työterveyslaitos voi käyttää avustusta itse antamansa työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen kustannuksiin.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädetään:

- 1) avustuksen kohdentamisesta;
- 2) perusteista ja menettelytavoista, joilla korvausten suorittamisesta yksityisille terveyspalvelujen tuottajille ja työnantajan ylläpitämille työterveysasemille päätetään.

3 b §

Jos yliopisto käyttää työterveyshuollon erikoislääkärikoulutukseen yksityistä terveyspalvelujen tuottajaa tai työnantajan ylläpitämää työterveysasemaa, Työterveyslaitos voi maksaa 3 a §:ssä tarkoitettua avustuksesta korvausta yksityiselle terveyspalvelujen tuottajalle tai työnantajan ylläpitämälle työterveysasemalle puolivuositain koulutuksen antajan hakemuksesta. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan säännökset hakemusmenettelystä.

Jos yksityinen terveyspalvelujen tuottaja on oikeutettu saamaan antamastaan työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta korvausta terveydenhuoltolain (1326/2010) perusteella, sille ei makseta korvausta tämän lain perusteella.

Korvauksen saajien on annettava vuosittain Työterveyslaitokselle selvitys 3 a §:n 3 momentin nojalla saamiensa korvausten käytöstä. Työterveyslaitoksen tulee antaa vuosittain sosiaali- ja terveysministeriölle selvitys 3 a §:n 1 momentin nojalla saamansa avustuksen käytöstä, 3 a §:n 1 momentin nojalla laitoksen omaan toimintaan ohjattujen varojen käytöstä, työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta sekä yhteenveto yliopistojen, yksityisten terveyspalvelujen tuottajien ja työnantajien ylläpitämien työterveysasemien saamien korvausten käytöstä.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan säännökset selvitysten antamiseen liittyvästä menettelystä.

Avustusten oikeellisuuden valvomiseksi sosiaali- ja terveysministeriöllä on oikeus tarkastaa Työterveyslaitoksen ja korvausta saaneiden toimintaa ja Työterveyslaitoksella on oikeus tarkastaa korvausta saaneiden toimintaa. Tarkastusta varten sosiaali- ja terveysministeriöllä ja Työterveyslaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä korvauksetta käyttöönsä välttämättömät tiedot, asiakirjat ja muu aineisto.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20____ ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2019.

Helsingissä 19 päivänä syyskuuta 2017

Pääministeri

Juha Sipilä

Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko